

7^ο σεμινάριο - συνάντηση για το
Ρεμπηέτικο

Σκύρος
12-19 Ιουλίου 2015

**7ο Σεμινάριο-Συνάντηση για το
Ρεμπέτικο Τραγούδι**

Μουσείο Μάνου και Αναστασίας Φαλτάιτς

Σκύρος, 12 έως 19 Ιουλίου 2015

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ

Η κατασκευή που απεικονίζεται στο εξώφυλλο είναι έργο του Jean-Jacques Tesson
The sculpture in the front-cover is the work of Jean-Jacques Tesson

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	5
Εισαγωγή.....	7
Σταύρος Παντελίδης, ένας μάλλον αγνοημένος Σμυρνιός συνθέτης Νίκος Α. Πολίτης	11
Ελλήνων μουσικές στην Φινλανδία. «Τρεις λαλούν πολλοί χορεύουν» Εισαγωγή - Γ. Μακρής	17
Ελλήνων μουσικές στην Φινλανδία. «Τρεις λαλούν πολλοί χορεύουν» - Ευάγγελος Βελέντζας.....	19
Οι συμμετέχοντες στο 7 ^ο σεμινάριο για το ρεμπέτικο στην Σκύρο 2015	33
7th rebetiko seminar participants Skyros 2015	33
Introduction.....	37
Stavros Pantelidis, a Smyrna composer in oblivion Nikos A. Politis	41
“Greek music in Finland” Three sing and ...many dance Introduction - G. Makris	43
“Greek music in Finland” Three sing and ...many dance Vangelis Velentzas	45

Εισαγωγή

Αγαπητοί φίλοι και φίλες

Από 12 μέχρι 19 Ιουλίου 2015 πραγματοποιήθηκε το 7ο Σεμινάριο-Συνάντηση για το ρεμπέτικο τραγούδι στη Σκύρο, στο Λαογραφικό μουσείο «**Μάνου και Αναστασίας Φαλτάιτς**».

Το Σεμινάριο-Συνάντηση, μαζί με τις παράλληλες και ανοιχτές στο κοινό εκδηλώσεις του είναι πλέον ένας θεσμός, ο οποίος ξεπερνά τα όρια της Ελληνικής επικράτειας. Η εμβέλεια του φτάνει μέχρι τη Σουηδία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Τουρκία, την Κύπρο, τη Φινλανδία, την Αγγλία, την Ολλανδία κ.λπ. Επί πλέον έχει καταδείξει την ανάγκη διατήρησης και προβολής του ρεμπέτικου τραγουδιού, ως μιας από τις βασικές διαχρονικές συνιστώσες του αστικού λαϊκού μας πολιτισμού.

Η διαχρονική του αξία μπολιάζει με νέα δεδομένα τη μουσική μας, συμβάλλοντας, στη δημιουργία και βελτίωση των νέων μουσικών και της μουσικής τους έκφρασης.

Τα πρακτικά που έχετε στα χέρια σας αποτελούνται από τις εισηγήσεις και τα δρώμενα που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του.

Μαζί με τους φίλους μας συνεχίζουμε το μουσικό μας ταξίδι, σε πείσμα των άγριων καιρών, με πυξίδα την αγάπη μας για το λαϊκό τραγούδι και τους επώνυμους και ανώνυμους συντελεστές του, οι οποίοι συνέβαλαν στη δημιουργία αυτής της λαϊκής μουσικής.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους που με μεράκι και κέφι συνέβαλαν στην υλοποίηση του Σεμινάριου και συγκεκριμένα:

- * τον **φίλο, μουσικό και δάσκαλο Σπύρο Γκούμα** για την πολύπλευρη συμβολή του, όλα αυτά τα χρόνια, στη κοινή προσπάθειά μας.
- * τον **Νίκο Πολίτη** για την αμέριστη βοήθειά του ως ερευνητή και μουσικού, σε ό,τι σχετίζεται με την μουσική μας παράδοση.
- * την **Αναστασία Φαλτάιτς** που συνεχίζει να είναι ένας ακούραστος φρουρός των λαογραφικών παραδοσιακών αξιών προσφέροντας ακούραστα τη βοήθεια της στη διατήρηση και παραγωγή του πολιτιστικού αγαθού.

- * τον Δήμαρχο Σκύρου κ. Μ. Χατζηγιαννάκη και τους ανθρώπους του ΠΕΑΠ Σκύρου και ιδιαίτερα τον **κ. Γιάννη Ελευθεριάδη** για την βοήθεια που μας παρείχαν.
- * τον **κ. Σταμάτη Φτούλη** και τη «**Ναυτική Εταιρεία Σκύρου**» για τη σημαντική έκπτωση που παρείχαν διευκολύνοντας τις μετακινήσεις των συμμετεχόντων στο σεμινάριο.
- * τους **Σκυριανούς πολίτες** που στηρίζουν την προσπάθεια μας
- * τα μέλη και τους συνεργάτες του μουσικού σχήματος των «**Παραπεταμένων**» Φωτεινή Καράμπαμπα, Κώστα Τρυφωνόπουλο, Γιώργο Χαρατσή και τους φίλους μουσικούς Ρένα Στρούλιου και Σοφία Κονταράτου.
- * τους καλούς φίλους μας **Θανάση και Ρίκα Βλάχου, Λία Κωνσταντάτου, Χρήστο και Γωγώ Κερερέ και Μιχάλη, Ευαγγελία και Μάρω Καλοσκάμπη**, οι οποίοι όλα αυτά τα χρόνια είναι για εμάς μια ποικιλόμορφη πηγή υποστήριξης των εκδηλώσεών μας, με τη συνεχή παρουσία τους στις εκδηλώσεις μας.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους
 Ο οργανωτικός υπεύθυνος
 Γιώργος Μακρής

Ιούλιος του 2009 ...κάπου στο κεντρικό Αιγαίο. Σ' ένα βραχόσπαρτο νησί βουτηγμένο στο φως του καλοκαιριού, δροσισμένο από το κύμα του πελάγου και τη μεγάλη πολιτιστική του κληρονομιά. Στη Σκύρο...

Στη Σκύρο ταξίδεψε μια ομάδα ανθρώπων, τον Ιούλιο του 2009, με τις αποσκευές γεμάτες με μουσικά όργανα, καλοκαιρινή διάθεση, κέφι και αγάπη για τη μουσική!

Κάπως έτσι ξεκίνησε το 1ο Σεμινάριο – Συνάντηση για το ρεμπέτικο. Από την ευαισθησία και το μεράκι δυο ανθρώπων... χωρίς λόγια πολλά και ηχηρά, με προδιαγραφές απλές και ξεκάθαρες ...και ένα στόχο, η μουσική μας παράδοση πρέπει να επιζήσει, να ξεπεράσει τους φραγμούς της απομόνωσης, εμπόδια και δυσκολίες και να παραδοθεί αλώβητη στο αύριο.

Ενώνονται λοιπόν οι προσπάθειες εκείνων που είχαν την ιδέα να ξεκινήσει κάτι πιο συγκεκριμένο και μεθοδικό, χωρίς να ξέρουν καν αν θα υπάρξει συνέχεια... εκείνων που ανταποκρίθηκαν και έφυγαν από τους τόπους τους προκειμένου να γευτούν μια εμπειρία καινούργια... εκείνων που επιχειρήσαν να παρακολουθήσουν από κάποια απόσταση και να στηρίξουν το εγχείρημα...

Το αποτέλεσμα μπορεί κανείς να το διαβάσει σήμερα, που έχουν περάσει επτά χρόνια από τότε, επτά χρόνια δημιουργικά και γόνιμα, επτά χρόνια που χάρισαν στους συμμετέχοντες γνώση, χαμόγελο, χαρά, επτά χρόνια που ένωσαν ανθρώπους με τους δεσμούς της φιλίας και απέδειξαν ότι η μουσική είναι μια ζωντανή δυναμική, που μπορεί να χτίσει γέφυρες ανάμεσα σε διαφορετικά έθνη και διαφορετικούς πολιτισμούς και να αφηγηθεί την κοινή ανθρώπινη εμπειρία σε μια παγκόσμια γλώσσα.

Ρίκα Βλάχου

Σταύρος Παντελίδης, ένας μάλλον αγνοημένος Σμυρνιός συνθέτης

Νίκος Α. Πολίτης

Θα μιλήσουμε σήμερα για ένα σημαντικό μουσικό της Σμυρναϊκής Σχολής, που όμως δεν έγινε ιδιαίτερα γνωστός, ενώ το άξιζε. Ο Σταύρος Παντελίδης (φωτ. 1) γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1891 και πέθανε στην Αθήνα το 1956. Το όνομα της οικογένειας ήταν Γιατζόγλου (ελληνικά αποδίδεται ως Λαδόπουλος). Πράγματι ο πατέρας του Γρηγόρης Γιατζόγλου εγκαταστάθηκε σε νεαρή ηλικία στη Σμύρνη, από την Καισάρεια της Καπαδοκίας. Παντρεύτηκε Σμυρνιαά ποντιακής καταγωγής και εγκαταστάθηκε στην ελληνόφωνη συνοικία του Αγίου Τρύφωνα, όπου άνοιξε εργαστήριο / βιοτεχνία παπλωμάτων. Τα παιδικά του χρόνια ο μικρός Σταύρος, με την αδελφή του Σάσα (Αναστασία), λίγο μεγαλύτερη στην ηλικία, τα έζησε στη συνοικία του Αγίου Τρύφωνα, σε εντελώς ελληνικό περιβάλλον. Νεαρός αστός κάποια στιγμή, ο Σταύρος αναγκάστηκε, όπως συχνά συνέβαινε την εποχή εκείνη με τους χριστιανούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, να αλλάξει το όνομά του για να αποφύγει τη στράτευση και έτσι η οικογένεια τον ονόμασε Παντελίδη.

Φωτ./Photo 1

Νωρίς εγγράφεται στον πολύ καλό μουσικό σύλλογο «Απόλλων», όπου μαθαίνει μαντολίνο και κιθάρα και, βεβαίως, ευρωπαϊκό σολφέζ. Εντάσσεται σε διάφορα κατά καιρούς σχήματα μαντολινάτας, εστουδιαντίνες λέγονταν τότε, και παίζει επαγγελματικά σε κέντρα. Βοηθούσε όμως και τον πατέρα του, που ήταν ψάλτης, ανεβαίνοντας και αυτός στο ψαλτήρι. Ασχολήθηκε επίσης και με τη «φιλαρμονική» ορχήστρα της συνοικίας του Αγ. Δημητρίου. Είχε από νωρίς ευχέρεια στην καταγραφή (dictee) με πολύ ωραία καλλιγραφία. Χειριζόταν επίσης με άνεση και το ούτι, καθώς και το μπάντζο (ή το τζουμπούς) (φωτ. 2). Ήταν φίλος με τον Βαγγέλη Παπάζογλου.

Στην ηλικία των 31 ετών, το 1922 έρχεται, πρόσφυγας πλέον, στην Αθήνα μαζί με την αδελφή του και τα ορφανά από πατέρα δύο παιδιά της. Κατοικούν αρχικά στην προσφυγική συνοικία του Βύρωνα, η ηλικιωμένη μητέρα του, η αδελφή του με τα ορφανά ανήψια του και ο ίδιος. Μετά από λίγα χρόνια, πειθεται να πάει και να εγκατασταθεί στο Βόλο, όπου τον προσκαλούν παλιοί γνωστοί απ' τη Σμύρνη. Εγκαθίσταται και ανοίγει κουρείο (φωτ. 3), βοηθούμενος από τον έναν από τους ανηψιούς του, εννιάχρονο αγοράκι. Δύο χρόνια αργότερα επιστρέφει στην Αθήνα και εγκαθίσταται στη συνοικία του Υμηττού, μέχρι το θάνατό του.

Όπου και να βρισκόταν, ο Παντελίδης έβρισκε τον τρόπο να παίζει λίγη μουσική, με φίλους ή συγκυριακά με άλλους συναδέλφους. Συχνά ταξίδευε (γιατί, ταξίδι ήταν) με το λεωφορείο και τα πόδια από τον Υμηττό στην Κοκκινιά, να βρει το φίλο του από τη Σμύρνη Βαγγέλη Παπάζογλου, να καθήσουν ώρες πολλές μαζί, να φαν, να πιούν και να τρα-

γουδήσουν. Συχνά επίσης έπαιζε επαγγελματικά, μαζί με άλλους μουσικούς (από τη Σμύρνη κυρίως) σε αθηναϊκά κέντρα. Η Αγγελική Παπάζογλου αναφέρει την «μπέρα του Θεόφραστου» στις Τζιτζιφιές, όπου επί τρία συνεχή καλοκαίρια τραγούδαγε εκεί, όπου μάλιστα γνώρισε τον μετέπειτα άντρα της Βαγγέλη Παπάζογλου. Μαντολίνο στην ορχήστρα έπαιζε ο Παντελίδης.

Τις πολλές μοναχικές του ώρες στο σπιτάκι του, (φωτ.4) ασχολούνταν συνεχώς με καταγραφή μελωδιών, δικών του ή παραδοσιακών ή άλλων συνθετών. Από το τέλος της δεκαετίας του 1920 έως τις αρχές '30, προσπαθεί να ενταχθεί και εκείνος στους συνθέτες του Σμυρναϊκού

που ενεργοποιούνται έντονα στη δισκογραφία, με δικά του τραγούδια και αυτός. Θα καταφέρει να ηχογραφηθούν και να κυκλοφορήσουν εμπορικά περισσότερα από εκατό τραγούδια στο όνομά του ως συνθέτη. (φωτ. 5) Δεν είναι πολλά, γιατί ο Παντελίδης ήταν ένας ήσυχος, απομακρυσμένος από τα κυκλώματα των εταιριών άνθρωπος, που δεν είχε βάλει σκοπό της ζωής του να ξεχωρίσει έναντι οποιουδήποτε τιμήματος. Η συντριπτική πλειοψηφία των ηχογραφήσεων τραγουδιών του Σταύρου Παντελίδη τοποθετείται στο διάστημα από 1930 μέχρι

Φωτ./Photo 3

Φωτ./Photo 4

το κλείσιμο του εργοστασίου της Κολούμπια στην Κατοχή. Ελάχιστα, δώδεκα νομίζω, τραγούδια του ηχογραφούνται μεταπολεμικά, από το 1946 ως το 1955.

Ο Παντελίδης είχε πολλές συνεργασίες με πάρα πολλούς από τους γνωστούς μουσικούς της Σμυρναϊκής σχολής αλλά και του Πειραιώτικου ρεμπέτικου. Με τον Βαγγέλη Παπαζογλου είχε πολλές συνεργασίες, αφού ήταν καλοί φίλοι από τα νειάτα τους, αλλά και με τον Βασίλη Τσιτσάνη, τον Γιώργο Μητσάκη, τον Στέλιο Χρυσίνη, τον Μανώλη Χιώτη (φωτ. 6) και άλλους. Φαίνεται επίσης ότι βοηθούσε πολλές φορές κάποιους μουσικούς που δεν γνώριζαν μουσική γραφή, στην καταγραφή των συνθέσεών τους στο πεντάγραμμο, προκειμένου κυρίως να υποβληθούν στην υπηρεσία λογοκρισίας για έγκριση ηχογραφήσεων. Ακόμα, στην Κατοχή αλλά και γενικότερα, συχνά προσπαθούσε να πουλήσει κάποια τραγούδια του για ενίσχυση του πάντα ισχνού πορτοφολιού του. Για παράδειγμα, «πακέτο» με τρία «κατοχικά» τραγούδια συνολικού κόστους δραχμών 1.500, σε «άσπρη αγορά»: Τώρα που μπατήρησα, Η μπομπότα, Τι τραβάς για να ζήσεις.

Ζεϊμπέκος. ΤΟ ΠΑΡΕΙΣΙΟ ΠΑΙΔΟ.

Κ. 16

Εγώ σου ζούσα μέχρι ο παύδο.

που ζούσα σε ξαρό-νια για

δέ σε σώμα τάνη σοι με άβηλα σου άμι σα

και τούσια παντελο...νια ω... ω... ω...

ω μιάν σου σε ξαρό-νια.

Refrain
 Ο Ζεϊμπέ...γα σου ήνη αχά-βει
 για μιάν να - να τού ναί αχά... βει.

Εγώ σου ζούσα μέχρι χεί στην άριδουρα λια
 για μιάν ναί αχά την όρχη ξημέρωσα μιάν χαραυγή
 να ζω στην άρη λια ω ω ω και μες στη δύσλη λια.

Refrain. Ου μιάν εγα > κ. Α. Π.

Για δέ ο άσωλος υός ο κόσμος με φωνάζη
 και ζω τραβώ το δρόμο μου με ένα χαμόγελο σιμρό
 και γέω δεν ωειράζη ω ω ω και ο κόσμος άβ φωνάζη.

Refrain. Ου μιάν εγα > κ. Α. Π.

Φωτ./Photo 6

Ο Σταύρος Παντελίδης πέθανε «επάνω στις επάλξεις»: τα τελευταία χρόνια της ζωής του έπαιζε, τα βράδια, συχνά σε ένα ταβερνάκι στο Βύρωνα, στην αγορά. Λεγόταν «Της χήρας το κουτούκι». Έτσι, κάποια βραδιά του Γενάρη του 1956, παίζοντας και τραγουδώντας στην ταβέρνα αυτή αισθάνθηκε αδιαθεσία, μεταφέρθηκε σε νοσοκομείο και μέχρι νωρίς το πρωί είχε ξεψυχήσει στην ηλικία των 65 χρόνων. Έσβησε απλά και διακριτικά, ακριβώς όπως είχε ζήσει μέχρι τότε.

Δισκογραφία

1. «Σμύρνη με τα περίχωρα». Parlophone B-21829, 1935. Από τα αγαπημένα του, αφού μιλάει για Σμύρνη.

Σε σμυρναίικο ύφος

2. «Κάθε βράδυ στις ταβέρνες» Ρίτα Αμπατζή
3. «Έχει η Ελλάδα εμορφιές» Ρίτα Αμπατζή, Σέμσης, Τομπούλης, Σαββαΐδης.
4. «Νέο Χανουμάκι» Ρόζα Εσκενάζυ
5. «Ξανθή εβραιοπούλα» Δημοφιλές Ρίτα Αμπατζή
6. «Μπαχριέ τσιφτετέλι» Μαρίκα Πολίτισσα
7. «Ο μυλωνάς». Επιτυχία. Άννα Παγανά και Στελλάκης, αλλά υπάρχουν και άλλες δύο εκδόσεις (Ρόζα και Νούρος) Τούρκικο

Επίσης σμυρναίικου ύφους

8. «Ο ασίκης» Ρίτα Αμπατζή
9. «Ο γλεντζές» Ρούκουνας,
10. «Ξεμμαλίστρα» Χρύσα Βαβδύλα,
11. «Ο τσερκές» (ανυπότακτος) Ρίτα Αμπατζή, Σέμσης, Σκαρβέλης
12. «Πίνω τη φλόγα μου να σβήσω» Κώστας Τσανάκος
13. «Στελλίτσα» Νούρος & Ρόζα, «Στελλίτσα και Νίτσα» Στελλάκης Περπινιάδης και Βαβδύλα Χρύσα (Αϊδινιά) 1934

Μετασμυρναίικα, δίσσημα χασάπικα

14. «Για μια τσαχπίνια καπελού» Ρίτα Αμπατζή
15. «Έχω αλλάξει γνώμη» Κ. Τσανάκος
16. «Έχω βαρεθεί»
- 17, 18. Πολλά δημοτικοφανή. Τα περισσότερα εφτάρια.
19. «Η πεθερά μου» Στελλάκης. Όλοι οι στίχοι δικοί του.
20. «Η κουτσομπόλα» Κάκια Μένδρη
21. «Ο ψύλλος» Ρίτα, η μεγαλύτερη επιτυχία, 1932. Ορχήστρα με δύο κιθάρες που παίζουν οι Σπύρος Περιστέρης και Κώστας Σκαρβέλης.
22. «Το σαλβάρι» του Κιόρογλου Μαρίκα, Δραγάτσης, Σκαρβέλης, Τομπούλης. Πεντάρι.
23. «Ο ξενύχτης» Στελλάκης
24. «Για μιαν αγάπη που 'χασα» Κάβουρας 1938
25. «Αρρώστησα μανούλα μου» Κάβουρας. Στίχοι: Πετροπουλέας Γιώργος ή Πολιανίτης, 1938
26. «Μια Κυριακή στη φυλακή» Στέλιος Καζαντζίδης 1953. Στο μπουζούκι ο Γεράσιμος Κλουβάτος.

Αμάν γιατρέ μου = ράμπι ράμπι.

Ελλήνων μουσικές στην Φινλανδία. «Τρείς λαλούν πολλοί χορεύουν»

Αντί εισαγωγής

Ο Βαγγέλης Βελέντζας εργάζεται ως δάσκαλος της ελληνικής γλώσσας ως μητρικής σε παιδιά που ζουν στην μητροπολιτική περιοχή του Ελσίνκι. Επίσης διδάσκει ελληνικά, ως ξένη γλώσσα, σε ενήλικες Φινλανδούς (76 ετών είναι ο γηραιότερος μαθητής του) που με αγάπη κι ενδιαφέρον για την ελληνική γλώσσα και κουλτούρα συμμετέχουν σε μαθήματα που προσφέρονται σε λαϊκά σχολεία ενηλίκων, όπως χαρακτηριστικά λέγονται.

Μέρος της διδασκαλίας του, εδώ και τέσσερα χρόνια, αποτελούν τα μαθήματα της σειράς **«τα Ελληνικά τραγουδώντας και χορεύοντας»**, όπου βασικό περιεχόμενό της είναι οι στίχοι των τραγουδιών μεταφρασμένοι και στα Φινλανδικά. Βασικό στοιχείο της διδασκαλίας είναι η μουσική, ο ρυθμός και ο χορός που κατά περίπτωση συνοδεύουν τα τραγούδια και συνδέονται άρρηκτα με την ρυθμική τους αγωγή.

Τα τραγούδια οργανώνονται σε θεματικούς κύκλους όπως: η ξενιτιά, η θάλασσα, η φωτιά, η γυναίκα, η νοσταλγία κ.α. και διδάσκονται με τη χρήση υποτιτλισμένων για αυτό το σκοπό βίντεο ή ακροάσεων από ψηφιακούς δίσκους, καθώς και με τη ζωντανή παρουσίαση των τραγουδιών.

Ο Βαγγέλης είναι μέλος της ορχήστρας **«Αντάμα»** στο Ελσίνκι και ενεργό μέλος της μεγάλης παρέας της αστικής λαϊκής μας μουσικής. Συμμετέχει ανελλιπώς από το 2011, μετά από παραίνεση ενός Φινλανδού φίλου και λάτρη του ρεμπέτικου, μαζί με πολλούς άλλους φίλους μας πια, στα σεμινάρια - συναντήσεις του ρεμπέτικου τραγουδιού που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο τον Ιούλιο στη Σκύρο, στο λαογραφικό Μουσείο «Μάνου και Αναστασίας Φαλτάιτς», με την τεχνική βοήθεια και υποστήριξη του πολιτιστικού τμήματος του Δήμου Σκύρου (ΠΕΑΠ).

Η συμβολή του Βαγγέλη στο σεμινάριο, εκτός από την πολύ αξιόλογη μουσική του προσέγγιση, ως παίχτη τρίχορδου μπουζουκιού παράλληλα με την θεωρητική του κατάρτιση, είναι η καταγραφή στοιχείων της μουσικής και γενικότερα της Ελληνικής κουλτούρας, όπως αυτά διαμορφώθηκαν στο πέρασμα των προηγούμενων δεκαετιών από φίλους Φινλανδούς και Έλληνες μουσικούς, πανεπιστημιακούς, δάσκαλους και ερευνητές στη Φινλανδία.

Το υλικό που ακολουθεί είναι ένα μικρό μέρος από την πολύ σημαντική παρουσίαση που έκανε ο Βαγγέλης Βελέντζας στη διάρκεια του 7ου σεμιναρίου-συνάντησης για το ρεμπέτικο στη Σκύρο τον Ιούλιο του 2015. Η εκτενής παρουσίασή του με video, ζωντανές συνεντεύξεις, ποικίλο έντυπο υλικό κλπ. δεν μπορούν να μεταφερθούν σε ένα μικρό τεύχος πρακτικών, όπως είναι αυτό που κρατάτε στα χέρια σας. Το πιο σημαντικό είναι η επαφή που δημιουργεί ο Βαγγέλης μέσα από την πολύπλευρη προσπάθεια που κάνει για την διάδοση της Ελληνικής κουλτούρας. Όμως, απολαμβάνουμε κι' εμείς από αυτή την προσπάθειά του. Ερχόμαστε σε επαφή με ένα φίλο λαό από τον Βορρά και μέσα από την αμοιβαία ανταλλαγή κουλτούρας και πολιτιστικών αγαθών πλουτίζουμε όχι μόνο τη γνώση μας, αλλά την ίδια μας τη ζωή. Βαγγέλη σε ευχαριστούμε ...

Γιώργος Μακρής

Ελλήνων μουσικές στην Φινλανδία. «Τρείς λαλούν πολλοί χορεύουν»

Ευάγγελος Βελέντζας

Εκπαιδευτικός και Πρόεδρος της «Greek Association of Finland»

Μια διαχρονική και σύγχρονη περιήγηση στους διάφορους τρόπους με τους οποίους επικοινωνείται η ελληνική μουσική στη Φινλανδία και η ιστορική διαδρομή της γνωριμίας. Αν θέλαμε να ιεραρχήσουμε και να βάλουμε ένα σχετικό πλαίσιο στην παρουσίαση, κάπως έτσι θα έπρεπε να το οργανώσουμε...

- i. Εν αρχή ην...η Μούσα της μουσικής και της λυρικής ποίησης. Η Ευτέρπη που μπόλιασε ...με την θεία φλόγα της αξιόλογους ανθρώπους να ασχοληθούν με την Ελληνική κουλτούρα
- ii. Ραδιοφωνικά κύματα
- iii. Μουσικά συγκροτήματα με τους μουσικούς και τους τραγουδιστές
- iv. Θεωρητικές προσεγγίσεις με άρθρα, διατριβές και βιβλία
- v. Συναυλίες Ελλήνων καλλιτεχνών και οι ποικίλες μουσικές εκδηλώσεις

i. Εν αρχή ην...

- * Το 1957 κυκλοφόρησε η ταινία **«Το παιδί και το δελφίνι»** όπου πρωταγωνιστούσε η Σοφία Λόρεν. Τα γυρίσματα έγιναν στην Ύδρα και η Λόρεν για τις ανάγκες του ρόλου έπρεπε να τραγουδήσει στα ελληνικά το τραγούδι **«Τι είν' αυτό που το λένε αγάπη»** των Τάκη Μωράκη και Γιάννη Φερμάνογλου. Το τραγούδι έγινε διεθνής επιτυχία και για πρώτη φορά η Ελληνική μουσική και το τραγούδι πέρασαν τα Φινλανδικά σύνορα. Αφού άνοιξε ο δρόμος η συνέχεια ήταν πιο εύκολη για τα τραγούδια της διεθνούς ελληνικής κινηματογραφικής επιτυχίας **«Ποτέ την Κυριακή»** του Ζυλ Ντασέν με πρωταγωνίστρια την Μελίνα Μερκούρη και για άλλα...

ii. Ραδιοφωνικά κύματα

Πολύ μεγάλη συμβολή στην προβολή της Ελληνικής μουσικής στην Φινλανδία έχει ο νεοελληνιστής καθηγητής του Παν/μίου του Ελσίνκι Jussi Korhonen, (φωτ. 7) ο οποίος μετά από ένα επαγγελματικό ταξίδι στην Ελλάδα αποφάσισε να βελτιώσει τα Ελληνικά του και να ασχολη-

Φωτ./Photo 7

θεί διεξοδικότερα με την προβολή του Ελληνικού τραγουδιού στην Φινλανδία. Το 1968 μετάφρασε στα Φινλανδικά τη Ρωμιοσύνη του Γιάννη Ρίτσου. Η μεγάλη του αγάπη για την Ελληνική μουσική γενικότερα και ειδικότερα για την λαϊκή, τον όπλισαν με θάρρος και κουράγιο να οργανώσει το εγχείρημα της Ραδιοφωνικής επιμέλειας και παρουσίασής της. Σημαντικό μέρος των παρουσιάσεων κάλυψαν εκπομπές αφιερωμένες στους κλασικούς συνθέτες της λαϊκής μουσι-

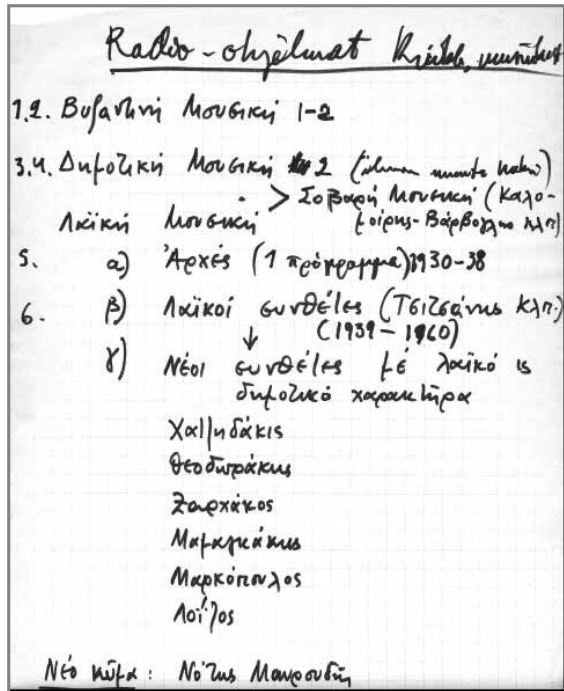
κής (Μάρκος Βαμβακάρης, Γιάννης Παπαϊωάννου, Βασίλης Τσιτσάνης κ.α) από το 1939 μέχρι το 1960. (φωτ. 8)

Ήταν κάπου στα τέλη της δεκαετίας του '60 όταν μια νεαρή Φινλανδή φοιτήτρια, η οποία σπούδαζε μουσική και θεατρολογία, ανακάλυψε κατά τη διάρκεια μιας έρευνας για τις πολιτικές αδικίες σε όλο τον κόσμο, τον Μίκη Θεοδωράκη, ο οποίος ήταν τότε πολιτικός κρατούμενος της Ελληνικής χούντας. Η μουσική του και η έντονη πολιτική του δράση ήταν αρκετές για να γίνει ο Έλληνας συνθέτης ο φάρος που θα φώτιζε τη ζωή της.

Η Άρια Σαγιονμάα (Arja Saijonmaa), πασίγνωστη ερμηνεύτρια στις βόρειες χώρες, καταγράφει τη συνάντηση και τη συνεργασία της με τον Μίκη Θεοδωράκη στο βιβλίο της «**Μια νέα γυναίκα αποκαλύπτεται. Η συνάντηση με τον Μίκη**».

Η πρώτη συνάντηση έγινε το 1970 όταν ο Μίκης Θεοδωράκης, εξόριστος στο Παρίσι έδινε μάχες για την ελευθερία. Ως πρόεδρος του Πατριωτικού Αντιδικτατορικού Μετώπου, προσκλήθηκε σε μια εκδήλωση που είχε διοργανώσει το Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι, προς τιμήν του, με βασική ερμηνεύτρια την Άρια Σαγιονμάα.

«Βγαίνω στη σκηνή, δεν έχω τραγουδήσει δυο λεπτά και βλέπω ξαφνικά μια δίμετρη φιγούρα να πλησιάζει τη σκηνή. Ανεβαίνει, ζητά από τον πιανίστα να του παραχωρήσει τη θέση του, κάθετα στο πιάνο και τραγουδάμε μαζί, εκείνος στα ελληνικά κι εγώ φινλανδικά. Έπειτα παίρνει το μικρόφωνο και ανακοινώνει, χωρίς εγώ να γνωρίζω το παραμικρό, πως θα τον ακολουθήσω στην παγκόσμια περιοδεία του», θυμάται η ερμηνεύτρια γεμάτη συγκίνηση...

Φωτ./Photo 8. Χειρόγραφο με πλαίσιο εκπομπών διαμορφωμένο με τη βοήθεια του Μίκυ Θεοδωράκη

«Απόρησα κι εγώ με τον εαυτό μου όταν της είπα μπροστά σε όλο τον κόσμο 'θα σε πάρω μαζί μου στις συναυλίες που οργανώνω'. Με εξέπληξε η χροιά της φωνής της αλλά και το γεγονός ότι ήταν δοσμένη στην ιδεολογία της. Κατάλαβα αμέσως τη μεγάλη αξία της ως ερμηνεύτριας των τραγουδιών μου. Και δεν έπεσα έξω...» λέει ο Μίκης Θεοδωράκης.

Οι δυο τους συμπορεύτηκαν τα επόμενα χρόνια δίνοντας περισσότερες από 800 συναυλίες σε ολόκληρο τον κόσμο, από την Ευρώπη μέχρι την Αργεντινή και από την Αυστραλία μέχρι τον Καναδά και τη Βόρειο Αμερική: «Αυτές οι συναυλίες είχαν μια ιερότητα, μια θρησκευτικότητα. Κανονικά εγώ θα έπρεπε να πληρώνω και όχι να πληρώνομαι για όσα συγκλονιστικά έζησα εκείνη την περίοδο», εξομολογείται ο συνθέτης.

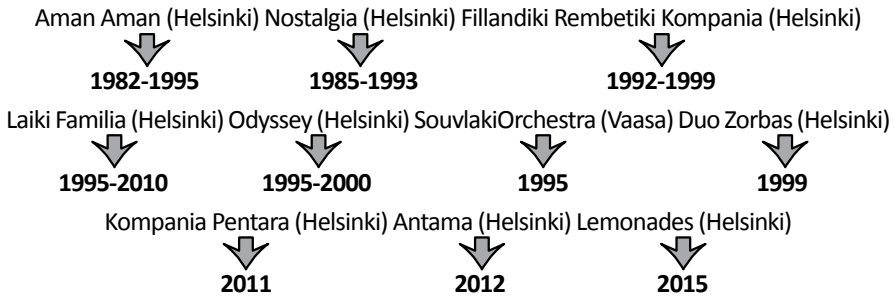
Αλλά και για την Άρια αυτή η συνεργασία αποτέλεσε κορυφαίο σταθμό όχι μόνο στην καριέρα αλλά και στη ζωή της: «Είχα μια καταπληκτική καριέρα στις βόρειες χώρες, αλλά θεωρώ πως το κομμάτι με τον Μίκη ήταν το καλύτερο απ' όλα» ομολογεί η ίδια.

iii. Μουσικά συγκροτήματα

Σημαντικό ρόλο στην προώθηση της Ελληνικής Αστικής μουσικής στη Φινλανδία έπαιξαν και παίζουν τα μουσικά σχήματα που δημιουργήθηκαν από ερασιτέχνες και επαγγελματίες μουσικούς.

Επιγραμματικά η παρουσίασή μου αναφέρει τα παρακάτω μουσικά σχήματα και τους συντελεστές τους:

- * Fillandiki Rembetiki Kompania
- * Aman Aman, Laiki Familia, KompaniaPentara
- * Nostalgia
- * Odyssey
- * SuvlakiOrchestra
- * Duo Zorbas
- * Antama ή Αντάμα
- * Lemonades

- Ο μουσικολόγος **Eero Heimolinna**, (φωτ. 9) βασικός συντελεστής στα σχήματα «Αμάν Αμάν», «Λαϊκή Φαμίλια» και «Κομπανία η Πε-ντάρα» είναι αυτοδίδακτος στο μπουζούκι και έχει σημειογράψει 205 δισκογραφημένα τραγούδια του Μάρκου σε τέσσερις ενότητες - τόμους:

**Τα προπολεμικά (1932-39),
Τα τραγούδια της πολεμικής
περιόδου (1940-45)
Τα μεταπολεμικά (1946-59)
Τα τελευταία χρόνια (1960-69)**

Φωτ./Photo 9

Ο **Eero Heimolinna** θυμάται...

«Έπαιζα τρομπέτα και το ρεπερτόριό μου ήταν χορευτική φινλανδική μουσική, τζαζ και μποσανόβα, μέχρι που στο μουσικό μου δρόμο άκουσα το μπουζούκι κι αγόρασα ένα το 1976 από την Αθήνα.

Η πρώτη επαφή με τη μουσική της Ελλάδας ήταν το 1975 με τα τραγούδια του Μίκη Θεοδωράκη, αλλά το άκουσμα των ρεμπέτικων αργότερα συνεπήρε την καρδιά μου.

Οι τρεις πρώτοι δίσκοι της σειράς Ρεμπέτικη Ιστορία ήταν οι πρώτοι μουσικοί θησαυροί του ρεμπέτικου που έφερε στη Φινλανδία ο φίλος μου **Jussi Korhonen**.

Το μουσικό ντουέτο που είχαμε αρχικά φτιάξει με τη γυναίκα μου έγινε το κουαρτέτο «**Αμάν Αμάν**» (φωτ. 10) το 1982. Έτσι με τον **Martti Leiwo**, κατοπινό διευθυντή του Φινλανδικού Ινστιτούτου στην Αθήνα, και τη γυναίκα του παίζαμε ρεμπέτικα, λαϊκά και δημοτικά ανάλογα με την επιθυμία των ακροατών - χορευτών στις εκδηλώσεις. Η

τρέλα για τους Ελληνικούς χορούς στη Φινλανδία είχε πλατιά εξαπλωθεί στη δεκαετία του '80.

Ο Γ. Παπαϊωάννου (1913-72) ήταν ο αγαπημένος μας συνθέτης και το 1993, στα 80 χρόνια από τη γέννησή του, διοργανώσαμε την πρώτη γιορτή (συνολικά για 13 χρονιές) για να τιμήσουμε το μεγάλο αυτό συνθέτη.

Το 1995 φτιάξαμε άλλη ορχήστρα, τη «**Λαϊκή Φαμίλια**», (φωτ. 11) που έγινε πολύ δημοφιλής στη Φινλανδία, και το 2001, στο θέατρο Savoy, στη συναυλία προς τιμή του Μπάρμπα-Γιάννη για τα 88 χρόνια από τη γέννησή του, προσκλήθηκε για να παίξει ως σολίστας κι ο γιος του, ο Αντώνης Παπαϊωάννου.

Το 2006 ο «πατριάρχης του ρεμπέτικου», ο Μάρκος Βαμβακάρης, παίρνει τη σκυτάλη στο ρεπερτόριο της ορχήστρας για ένα ταξίδι στις ρίζες του ρεμπέτικου. Θέλησα λοιπόν να εμβαθύνω στη μουσική του Μάρκου και για να τη γνωρίσω καλύτερα σημειογράφησα 205 τραγούδια του μετά από εκατοντάδες ώρες ακρόασης.

Οι σημειώσεις μου δεν έμειναν στο ράφι και μέρος αυτής της δουλειάς παρουσιάστηκε το 2012 σε μουσική εκδήλωση για το ρεμπέτικο στο Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι με την ορχήστρα «**Κομπανία η Πεντάρα**» (φωτ. 12)

- Η «**Νοσταλγία**» ιδρύθηκαν το 1985 από τον Ιωάννη Λακόπουλο και την Kirsti Lakopoulos και διαλύθηκαν το 1993.

Μέλη του συγκροτήματος υπήρξαν οι μουσικοί: **Elekrtta Curtis-Martin** (βιολί), **Istvan Zalay** (τσέμπαλο, βιολί), **Tereza Zalay** (αρμόνιο), **Ιωάννης Λακόπουλος** (τραγούδι, κιθάρα), **Kirsti Lakopoulos** (τραγούδι, κρουστά), **Pekka Nylund** (μπουζούκι), **Παναγιώτης Ασημακόπουλος** (κιθάρα), **Antero Jakoila** (κιθάρα).

Η «**Νοσταλγία**» ηχογράφησαν 2 δίσκους: το 1988 «*Rakkauden girruja*» (Ψίχουλα αγάπης) και το 1991 «*Ihan Itku kurkussa*» (Ένας λυγμός στο λαιμό).

- Η «**Οδύσσεια**» ιδρύθηκαν το 1995:

Μέλη του συγκροτήματος υπήρξαν οι εξής μουσικοί: **Ιωάννης Λακόπουλος** (κιθάρα, τραγούδι), **Joosef Lakopoulos** (τουμπερλέκι, δεύτερη φωνή), **Artturi Lakopoulos** (κιθάρα, μπάσο, μπασοκίθαρο, πιάνο),

Anna Baric (βιολί, μαντολίνο, μπουζούκι), **Sofia Lakoroulou** (τραγούδι), **Risto Toppola** (μπουζούκι), **Ricardo Padilla** (κρουστά), **Markku Nikula** (μπασοκίθαρο), **Kaj Olander** (νέι, σαξόφωνο), **Σάκης Καστράνης** (μπουζούκι), **Γιάννης Χατζηχαράλαμπος** (τουμπερλέκι), **Manne Laukkanen** (κρουστά).

- Ο **Kari Vannemaa** (φωτ. 13) μέλος της «**Φινλανδικής ρεμπέτικης κομπανίας**» αναφέρει...

«Παίζω μουσική πριν από τη σχολική μου ηλικία. Το 1960 φυσιολογικά ακολούθησα την ποπ μουσική, ύστερα τα μπλουζ και τη τζαζ. Μετά από αυτό έπαιξα φλαμένγκο κιθάρα, αλλά κάτι έλειπε. Ο γείτονας μου και «μεγάλος αδελφός μου» ο **Visa Salojärvi**, μετεωρολόγος στην τηλεόραση, ο οποίος ήταν πολύ πιο μεγάλος από μένα, σε κάποια φάση καταπιάστηκε με τους ελληνικούς χορούς και με έφερε κοντά για πρώτη φορά μεταξύ άλλων με τη Νάνα Μούσχουρη και τη Μαρινέλα.

Η βαθύτερη σύνδεσή μου με την ελληνική μουσική γεννήθηκε στις αρχές του 1970. Περνούσα τότε μέρος των διακοπών μου στη Ρόδο. Η Χάρης Αλεξίου κυκλοφόρησε τότε τα «Δώδεκα λαϊκά τραγούδια», τον πρώτο της δίσκο. Στη ζωή μου η πιο σημαντική μουσική στιγμή - σταθμός ήταν όταν την άκουσα να τραγουδά το «Δημητρούλα μου»!

Εκεί υπήρχαν όλα όσα μέχρι εκείνη τη στιγμή έψαχνα στη μουσική: ήχος, ρυθμός, φρασεολογία και όλη η αίσθηση. Άλλαξαν τη ζωή μου για πάντα τα τραγούδια της Χαρούλας και του Νταλάρα. Έσβησε έτσι με τη μία το φλαμένγκο και η ποπ.

Γνωρίστηκα εκείνον τον καιρό με δυο αδελφές της γειτονιάς σ' ένα σοκάκι της Ρόδου και αλήθεια ...ήταν δυο κορίτσια από αξιολύβηστη

οικογένεια. Η μια από τις αδελφές είναι αυτή τη στιγμή γνωστή πολιτικός και δημόσιο πρόσωπο στην Ελλάδα. Σε κάθε περίπτωση έμαθα για κάποιο λόγο πολύ γρήγορα τη γλώσσα και μαζί με τη μουσική, μου ανοίχτηκε το νόημα των στίχων.

Το τέλος της δεκαετίας του 1970 πέρασε μελετώντας και παίζοντας κλασική μουσική και φτιάχνοντας οικογένεια. Μόλις στις αρχές του 1990 άρχισα ενεργά να συμμετέχω στο παίξιμο ελληνικής μουσικής. Οι «**Αμάν Αμάν**» ήταν η πρώτη κομπανία και μαζί μ' αυτή άλλα μικρά σχήματα.

Σε εκείνη τη φάση μελέτησα την τεχνική της ρεμπέτικης κιθάρας με την καθοδήγηση του Χρήστου Σπουρδαλάκη. Αυτή τέλειωσε όταν ο Χρήστος μου είπε: “τώρα τέλος! Εγώ δεν έχω τι άλλο να σε διδάξω γιατί είσαι ήδη καλύτερος από μένα!” Ο Χρήστος είναι αυτή τη στιγμή ένας από τους πιο αξιολύβαστους και καινοτόμους οργανοποιούς στην Ελλάδα.

Τότε γεννήθηκε η «**Φινλανδική Ρεμπέτικη Κομπανία**». Όμως οι διαφορετικές μουσικές μας απόψεις, κι ίσως το γεγονός ότι εγώ ήμουν επαγγελματίας μουσικός ενώ οι άλλοι ερασιτέχνες, οδήγησαν στην αποχώρησή μου από το συγκρότημα που είχα ιδρύσει.

Η σύζυγός μου ήταν αναγκασμένη ήδη επί μακρόν να ακούει ελληνική μουσική στο σπίτι και ήταν φυσιολογικό βήμα ότι αρχίσαμε να εμφανιζόμαστε οι δυο μας. Παίζαμε για εκατοντάδες βράδια στην ταβέρνα Ζορμπάς κι ο Κίμωνας Παπαδόπουλος τελικά μας ονόμασε «**Duo Zorbas**».

Στο τέλος του 1990 γίναμε τρία στο οποίο ήταν μαζί για κάποια χρόνια με το μπουζούκι ο Σάκης Καστράνης. Ο Σάκης μετακόμισε μαζί με τη σύζυγό του και τη δουλειά του από τη Φινλανδία και τότε έπιασα σαν δικό μου όργανο το μπουζούκι. Αποκτήσαμε το 2000 ένα Yamaha PSR-2000A σίνθι στο οποίο έχω προγραμματίσει περίπου 500 κομμάτια κι αυτό συνοδεύει πιστά το ντουέτο μας έκτοτε.

Υπάρχει επίσης μεγαλύτερη Ορχήστρα «**Ζορμπάς**» με 7-8 μουσικούς. (φωτ. 14) Με αυτή έχουμε κάνει πολλές συνεργασίες με τη χορευτική

ομάδα «**El Hossený Dance**» και έχουμε διευρύνει το ρεπερτόριό μας και στην αραβική μουσική.

Κυρίως, παίζουμε σύγχρονη ελληνική μουσική αλλά κι αθάνατα κλασσικά. Επιπλέον έχουμε ένα τρίο με την πιανίστρια Victoria Vatanskaja που ερμηνεύει κυρίως μουσική του Χατζιδάκη. Έχουμε επίσης στα σχέδιά μας ένα νέο συγκρότημα με τον τυμπανιστή Νίκο Βλάχο»

...και συμπληρώνει ο Kari Vannemaa «Το 1974, όταν εκδόθηκε το τραγούδι «Σ' αγαπώ», μαγεύτηκα από την ελληνική μουσική με το δίσκο Μικρά Ασία των Καλδάρα - Πυθαγόρα (1972) κι ήταν κεραυνοβόλος ο έρωτας. Άλλαξαν τη ζωή μου για πάντα τα τραγούδια της Χαρούλας και του Νταλάρα. Αυτό το απλό αλλά αξέχαστο τραγούδι, με το οποίο άρχισε την καριέρα της η Άννα Βίση, είναι η εξομολόγηση της αγάπης μας για όλους εκείνους τους Έλληνες καλλιτέχνες που έκαναν τη ζωή μας άξια να τη ζεις. «Όταν πονώ θυμάμαι το ζωγραφιστό σου γέλιο (τον ήχο του μπουζουκιού) και το ξεχωριστό σου βήμα (τους βαλκανικούς ρυθμούς) και σ' αγαπώ...»

Η ορχήστρα «**Zorbas**», όπως αναφέρει ο **Kari Vannemaa** είναι εφταμελής.

Πυρήνας της είναι ο Kari και η Maaria. Ως τρίο παρουσιάζει, κυρίως, μουσική του Μάνου Χατζιδάκι.

Μέλη της ορχήστρας είναι:

Ο Kari Vannemaa διευθυντής της ορχήστρας, ο οποίος παίζει μπουζούκι, ούτι, φλογέρα, ηλεκτρική και ακουστική κιθάρα.

Η **Maaria Vannemaa** είναι σολίστας βιολίστρια, τραγουδίστρια και ντίβα της ορχήστρας.

Ο **Sami Majamäki** παίζει αρμόνιο και η **Victoria Vatanskaja** πιάνο

Ο **Juha Levo** μπάσο και οι **Christer Hackman** και **Murat Ermutlu** ταμπούκα.

• Η ορχήστρα «Σουβλάκι» (φωτ. 15)

Η ορχήστρα σουβλάκι αποτελείται από τους:

Matti Jakobsson (μπουζούκι, συγγραφή, ενορχήστρωση), **Ilias Missyris** (μπαγλαμά, φωνή, λαούτο), **Rauli Ruhanainen** (κιθάρα), **Edmond Nushi** (βιολί), **Bengt Heikius** (κλαρίνο), **Jari Tupala** (μπάσο), **Kristian Isaksen** (κρουστά)

Η ορχήστρα «**Σουβλάκι**» (Souvlaki Orchestra) είναι ένα ερασιτεχνικό μουσικό σχήμα από την πόλη Βάασα της Φινλανδίας, το οποίο παίζει Ελληνική και Βαλκανική μουσική, περίπου 20 χρόνια. Ιδρύθηκε το

1995 και έχει ως σήμερα στο ενεργητικό της εκατοντάδες εμφανίσεις σε ελληνικές βραδιές που διοργανώνουν, σχεδόν σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Φινλανδίας, οι κατά τόπους φινλανδικοί φιλελληνικοί σύλλογοι της χώρας, σε διεθνή μουσικά και κινηματογραφικά φεστιβάλ στη Βάασα και στην Αθήνα, στο ραδιόφωνο καθώς και συμ-

μετοχή σε τηλεοπτικές παραγωγές και ντοκυμαντέρ.

Τα περισσότερα μέλη της ορχήστρας, αν και είναι Φινλανδοί και μη επαγγελματίες μουσικοί έχουν δημιουργήσει μαζί με την αγάπη τους για την Ελληνική Μουσική, τους παραδοσιακούς χορούς και τον ελληνικό πολιτισμό συνολικά ένα ευρύ ρεπερτόριο με πάνω από 500 ελληνικά τραγούδια –όλα γραμμένα σε νότες- στο οποίο συμπεριλαμβάνονται και ορισμένα φινλανδικά παραδοσιακά τραγούδια. <http://www.netikka.net/souvlaki/>

Η ορχήστρα είναι πολύ δημοφιλής σε αρκετά ευρύ κοινό σε όλη την Φινλανδία, αλλά και σε άλλες χώρες, της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένης, με εμφανίσεις στο Ξυλόκαστρο, Κιάτο, Λουτράκι, Τολό, Αθήνα και τελευταία στον Πάνορμο στην Κρήτη, συνοδευόμενη συχνά από το χορευτικό συγκρότημα «**Μελτέμια**» της πόλης Vaasa.

Κατά το παρελθόν συμμετείχαν και πολλοί άλλοι μουσικοί, οι οποίοι ασχολούνταν με την εκμάθηση της ελληνικής μουσικής και ειδικά του ρεμπέτικου. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε ετών, η «**Souvlaki Orchestra**» έχει ταξιδέψει και έχει εμφανιστεί επίσης στο Κόσοβο και στην Εσθονία, στην οποία είχε προσκληθεί, το Πάσχα του 2012, από την πόλη του Pärnu για σειρά εμφανίσεων μαζί με μια παρόμοια ορχήστρα της πόλης, τους «**Ρεμπέτες**»

- **Antama ή Αντάμα** (φωτ. 16)

Η ορχήστρα των «**Antama**» ξεκίνησε ως τετράδα τον Απρίλιο του 2012, έγινε πεντάδα και στο τέλος εξάδα.

Μέλη της υπήρξαν (και κάποιοι ακόμα είναι):

Ο Φινλανδός **Antti Kaski** (κιθάρα), η Φινλανδοελληνίδα **Meri-Sofia Lakopoulos** (βιολί, κεμεντζέ, τραγούδι), ο Ισλανδονορβηγός **Vidar Skrede** (μπουζούκι, μπαγλαμά) και οι Έλληνες **Βασίλης Κατωπόδης** (μπάσο, τραγούδι), **Ευάγγελος Βελέντζας** (μπουζούκι, τραγούδι), **Ηλίας Παπαηλίας** (μπουζούκι, λαούτο, τραγούδι), **Μιχάλης Συσκάκης** (κρητικό λαούτο, λύρα, τραγούδι).

Οι «**Αντάμα**» έχουν πραγματοποιήσει περισσότερες από 40 εμφανίσεις μέσα σε τρία χρόνια σε γιορτές συλλόγων, κοινωνικές εκδηλώσεις, συναυλιακούς χώρους, σε φεστιβάλ του Ελσίνκι (Maailmakylässä, ETNO Esra), σε διαλέξεις για το ρεμπέτικο, σε πάρκα και δρόμους, σε καφέ και εστιατόρια στο Ελσίνκι και σε άλλες πόλεις της νότιας Φινλανδίας. Για προσωπικούς ή πρακτικούς λόγους κάποια μέλη της αποχώρησαν από το σχήμα το χειμώνα του 2015.

Η ορχήστρα ηχογράφησε την άνοιξη του 2014 δύο ρεμπέτικα τραγούδια στην εταιρία Globalmusic του Ελσίνκι, ως δείγμα (demo) της μουσικής που παίζει.

Έχει συνεργαστεί με μέλη της ορχήστρας «**Nefes**» (άλλη μια πολυεθνική ορχήστρα του Ελσίνκι που παίζει μεσογειακή και ανατολίτικη μουσική) παρουσιάζοντας το Νοέμβριο του 2014 τραγούδια και μουσικές που είναι κοινά στη μουσική παράδοση Ελλήνων και Τούρκων.

- Οι **Lemonades** (φωτ. 17)

Ιδρύθηκαν στο Ελσίνκι το 2015 από πέντε Έλληνες μουσικούς και, όπως ανακοινώνουν στο ιδρυτικό τους κείμενο, εξερευνούν το σου-

Φωτ./Photo 16

ίνγκ, τα μπλουζ και λάτιν ρυθμούς μαζί με σύγχρονες ελληνικές μουσικές και το ρεμπέτικο, αναδημιουργώντας και παράγοντας αναζωογονητικές και γευστικές Λεμονάδες για τα αυτιά μας. Αποτελεί το πρώτο για τα χρονικά της Φιλανδίας μουσικό σχήμα του οποίου όλα τα μέλη είναι Έλληνες στην καταγωγή.

Παίζουν ο Ηλίας Παπαηλίας (μπουζούκι), ο Βασί-

λης Κατωπόδης (μπάσο), ο Δημήτρης Τζαρούχης (κιθάρα), ο Θανάσης Γκοτσόπουλος (κρουστά) και η Χρύσα Παναγιωτοπούλου (τραγούδι)

iv. Θεωρητικές προσεγγίσεις με άρθρα, διατριβές και βιβλία

Σταχυολογώντας κάποιες από τις θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με την Ελληνική λαϊκή κουλτούρα, αναφέρω περιληπτικά τις παρακάτω εργασίες:

1. **Eero Heimoinlinna**: «Ο Γιάννης Παπαϊωάννου και τα ηχογραφημένα τραγούδια του από το 1937-39». Άρθρο για τα ηχογραφημένα τραγούδια του Γ. Παπαϊωάννου τα έτη 1937-39 στο πανηγυρικό τεύχος του Φιλανδοελληνικού Συνδέσμου για τα 40 χρόνια λειτουργίας του, τον Ιανουάριο του 1997, όπου γίνεται προσπάθεια σκιαγράφησης των μουσικών χαρακτηριστικών των τραγουδιών που ηχογράφησε τα τρία πρώτα χρόνια (ύφος, στιχουργική, μουσικοί δρόμοι)

2. Τα συγγράμματα του **Risto-Pekka Pennanen** (μουσικολόγου στο Πανεπιστήμιο του Tampere), σχετικά με:

Α) την εκδυτικοποίηση και τον εκμοντερνισμό της ελληνικής λαϊκής μουσικής.

Πρόκειται για τη διδακτική του διατριβή στην οποία παρουσιάζει την ιστορία του μουσικού δρόμου Χουζάμ μέσα από ηχογραφήσεις, ως μελέτη περίπτωσης που ρίχνει φως στην εκδυτικοποίηση της ελληνικής

λαϊκής μουσικής μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Λόγω της συγγένειάς του τόσο με το μακάμ Ραστ όσο και την κλίμακα Ματζόρε ο δρόμος Χουζάμ αναδεικνύει έξοχα την αλλαγή αυτή. Στο κεφάλαιο ανιχνεύεται επίσης το πώς οι Έλληνες μουσικοί επινόησαν νέους τρόπους χρήσης των δρόμων, που βασιζόνταν στα παλιά μακάμια, αντί να εγκαταλείψουν το παλιό αυτό σύστημα.

Σε ξεχωριστό κεφάλαιο περιλαμβάνει ανάλυση για την ιστορική εξέλιξη της μορφολογίας του μπουζουκιού, των τεχνικών κατασκευής του, του ήχου του, του κοινωνικού ρόλου και των συμβολισμών του, της χρήσης του καθώς και εκείνων των κοινωνικό-πολιτιστικών παραγόντων και πεποιθήσεων που έχουν καθορίσει τη χρήση του. Τέλος στο κεφάλαιο δείχνονται κουρδίσματα, τεχνικές παιξίματος και διαφορές στην εκτέλεση ανάμεσα στους δύο τύπους του μπουζουκιού.

Β) την “μουσική πολιτική” της Ελλάδας μέσα στη διδακτορία του στρατηγού Ιωάννη Μεταξά (1936-1941).

3. Η **Venla Sykäri** στην έρευνα για το διδακτορικό της με τίτλο «**Οι λέξεις ως πράξεις**», συστήνει την παράδοση των σύντομων επικοινωνιακών δίστιχων, των μαντινάδων, που ακόμη τραγουδιούνται σε ποικιλία περιστάσεων στο νησί της Κρήτης. Η εστίαση των ντόπιων στην οικονομία της επικοινωνίας και στη δεξιοτεχνία εξετάζεται περαιτέρω σε μια εις βάθος ανάλυση των διαδικασιών και ιδεωδών της σύνθεσης

4. Στο βιβλίο του ο **Jaakko Kaara**, «**Jumalaiset askeleet-Kreikkalainen tanssi**», Ελσίνκι 1997 φέρνει τον αναγνώστη στο κέντρο του κοινωνικού συστήματος του Ελληνικού χορού, κοντά στο άτομο που χορεύει. Ο συγγραφέας έχει εργαστεί ως καθοδηγητής μαθημάτων ελληνικού χορού, προπονητής χορευτικών συγκροτημάτων, ως παρουσιαστής σε γιορτές για την Ελλάδα, ως περιοδεύων λέκτορας και ενεργό μέλος φιλελληνικών συνδέσμων για πολλά χρόνια. Στο βιβλίο μελετώνται δύο ελληνικοί χοροί με τη βοήθεια θεολογικής ανάλυσης, απ’ τη ματιά τού θεολόγου. Οι χοροί είναι ο τσάμικος, αντρικός πολεμικός χορός, και ο αντίστοιχος γυναικείος, στα ελληνικά αποκαλούμενος τσιφτετέλι, χορός της κοιλιάς.

5. Η **Rauni Vornanen** στο βιβλίο της «**Ο κόσμος των ελληνικών χορών από την αρχαιότητα έως σήμερα**» Ελσίνκι 1998 (OPA! Kreikkalaisten tanssien maailma antiikista nykypäivään), μεταξύ άλλων αναφέρει την αδιάσπαστη αλυσίδα της παράδοσης:

- α) θεία αρμονία-αρχαίοι Έλληνες-περίοδος Βυζαντίου-Τουρκοκρατία,
- β) ρυθμική αγωγή, χέρια και πιασίματα, περιοχές χορών, χοροί της πόλης (Χασάπικος – ζειμπέκικος – καρσιλαμάς – τσιφτετέλι),
- γ) αστικά τραγούδια (πολίτικα, σμυρναίικα, ρεμπέτικα),
- δ) ζυγιές οργάνων (από το σάζι στο μπουζούκι)

6. Ο **Markus Torssonen** στην ιστοσελίδα infostixoi.gr έχει κάνει πάνω από 2360 μεταφράσεις τραγουδιών από τα ελληνικά στα φιλανδικά.

7. **Timo Puhakka** Ο Timo ήταν μέλος της Φινλανδικής Ρεμπέτικης Κομπανίας και στο πανηγυρικό τεύχος για τα 50 χρόνια του Φινλανδο-ελληνικού Συνδέσμου κάνει ανασκόπηση των συναυλιών που έχουν δώσει Έλληνες καλλιτέχνες στη Φινλανδία. Επί πλέον δημοσίευσε και λεξιλόγιο Ελληνικών μουσικών όρων και ονομάτων

ν. Κατάλογος Ελλήνων μουσικών και καλλιτεχνών που έχουν παρουσιαστεί στο Ελσίνκι

- Zorbaksen aikana tietusti olen tuonut elävä musiikki tukholmasta ja kreikkasta
 1992-93 kretalaiset Sifis Horafakis ja Giorgos Gombakis
 27.10.1994 Kaisaniemessa ohi päivä tukholmasta Dimitris ja kumpanit
 04.12.1995 Hesperian bool rum minun syntarit Grigoris ja orhisteri Saksasta
 28.03.1997 Hesperian Tukholmasta pontolaista musiikki ja tansia
 23.03.2001 Trihordo, Kostas Papadopoulos, Basilis Hristodoulou, Nikos Grapsas, Spiros Liosis kulttuuritalo
 05.11.2002 The Sound of Syros Kulttuuritalolla
 07.11.2002 rav. Pirita Talina The sound of Syros (tuotto Pyhän Simeonin ja naisprofetan kirkkon kunostusta)
 25.10.2003 The sound of Syros, PA:SY:DI Kyprokselta ja Jannis Lakopoulos ja odyssieia Kulttuuritalolla
 27.10.2003 The sound of Syros viking Rosela
 28.10.2003 Riikan Kreikka-yhdistys
 29.10.2003 Reval Hotel Latvia Kreikkan viikkot
 30-31.10.2003 Reval Hotel Olympia Kreikkan viikkot (tuotto Symeonin kirkkon)
 01.11.2003 Shef royal Helsinki
 23.10.2005 The sound of Syros Berghyddan Helsinki
 25.10.2005 Kreikkan yhdistykien liitto Tukhola kansallispäivä juhla
 01.04.2006 The Greeks Berghyddan
 22.09.2006 Loudovikos ja omadiki apodراسi Savoi Helsinki
 25.10.2008 The sound of Syros Ringebyn Tukholma
 26.10.2008 Ruotsin radio ja tv
 27.10.2008 Kreikkan kulttuurikeskus tukholma
 31.10.2008 Berghyddan
 05.12.2009 Trio Kimon, Dimitri Pavlov piano, Mervi Mylyoja viulu, Roland Liiv laulu Berghyddan
 25.03.2010 Trio Kimon conserti rauhankatu Lyseom Klubi tiloihin
 15.05.2010 Drago & Mervi Mylyoja Savoy Theateri (tuotto terhokodin)
 25.06.2010 Trio Kimon Apollon teateri Hermoupolis Syros (tuotto erityis avustus lasten kotihoiton)
 22.10.2010 Kavafis laulu ja runo ilta Helsingin Yliopisto
 23.10.2010 Kavafis ryhmä laulu ja tansi ilta Berghyddan.

Για εκτενέστερες πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνήσετε με τον Βαγγέλη Βελέντζα: vangvel@gmail.com

***Οι συμμετέχοντες στο 7ο σεμινάριο για το
ρεμπέτικο στην Σκύρο 2015***

***7th rebetiko seminar participants Skyros
2015***

Σπύρος Γκούμας / Spiros Goumas
+306948831401
info@spiroskoumas.gr

Γιώργος Μακρής / Giorgios Makris
6972335227
makres@otenet.gr

Cengiz Onural
+90 532 2440757
cengizonural2@gmail.com

Sertac Isik
+905057373277
sertacisik@gmail.com

Ali Fuat Aydin
6984294695
alifuataydin@gmail.com

Yaara Hewitt Harel
0522241638
yaarahewitt@gmail.com

Nani Hananel
0546880647
hananelo@gmail.com

Riki Brosh

0549414288

rikibrosh@gmail.com

Henk Stoffel

0031612520484

henk@stoffie.com

Ήβη Ντερμαντζή / Ivi Dermanci

00905325989453

ividermanci@gmail.com

Λευτέρης Μαϊρόπουλος / Leuteris Mairopoulos

6932241202

mairoleft@yahoo.gr

Ευάγγελος Βελέντζας / Evangelos Veletzas

6938888671

vangvel@gmail.com

Ιωάννης Δεληγιαννάκης / Ioannis Deligiannakis

6937433774

ideligia@cc.uoi.gr

Δημήτρης Θεοφιλάκος / Dimitris Theofilakos

6944415975

theofilakosdim@gmail.com

Κώστας Ζάρπας / Kostas Zarpas

6937427640

Γιώργος Παππάς / Giorgios Pappas

6972266721

pappasaz@gmail.com

Δημήτρης Γκούμας / Dimitris Goumas

6948831401

info@spirosgoumas.gr

Βαγγέλης Βογιατζής / Vagelis Vogiatzis
6983504274
vagelis_skyros@yahoo.gr

Νίκος Πολίτης / Nikos Politis
6944565878
nikapol2709@gmail.com

Γιώργος Χαρατσής / Giorgos Charatsis
6938721239
g.charatsis@gmail.com

Κωνσταντίνος Τρυφονόπουλος / Konstantinos Trifonopoulos
6946272858
k.trifonopoulos@gmail.com

Φωτεινή Καραμπάβα / Photini Karababa
6972072092
fotinikarababaa@gmail.com

Introduction

7th Seminar-Meeting on Rebetiko song

Museum Manos and Anastasia Faltaits Skyros 12 – 19 July, 2015

Dear friends

During July 11-19, 2015 the 7th Seminar-meeting based on rebetiko song was held in Skyros island at the “Manos and Anastasia Faltaits” Folklore Museum.

The seminar-meeting, together with the parallel and open to the public events is an institution, which exceeds the limits of the Greek territory. Its range reaches Sweden, Belgium, Luxembourg, Turkey, Cyprus, Finland, England, etc.

Moreover has demonstrated the need to preserve and display the rebetiko song, as one of the main component of our urban folklore music.

The minutes you have in your hands consist of the presentations and events that took place during the seminar.

We continue together with our friends the musical journey, in spite of the wild times having compassed our love for folk song and the famous and anonymous contributors, who helped for the creation of this popular music.

I would like to thank all those who with love and enthusiasm contributed to the realization of the seminar, namely:

- * The friend, musician and teacher **Spyros Goumas** for his multifaceted contribution all these years in our common effort.
- * **Nikos Politis** for the unstinting help of as researcher and musician all these years, which associated with the musical tradition.
- * **Anastasia Faltaits** who continues to be a tireless guardian of folk traditional values offering tirelessly her help for the maintenance and production of the cultural value.

- * The **Mayor** of Skyros Mr. **M. Chatziannakis** and the staff of the **Cultural Center of Skyros (PEAP)** and especially **John Eleftheriadis** for the help they provided us.
- * **Mr. Stamatis Ftoulis** and “**Skyros Shipping Company**” for the significant discount provided to the participants of the seminar in order to facilitate their transportation.
- * Skyros citizens who support our efforts
- * The members of the ensemble “**Parapetamenoι-neglected ones**” Photini Karababa, Costas Tryfonopoulos, George Haratsis and the musician friends Rena Strouliou and Sophia Kontaratou
- * **Our good friends Thanassis** and **Rika Vlachos, Konstandatou Lea, Chris** and **Gogo Kerere, Michael, Evaggelia** and **Maro Kaloskampi**, who all these years are for us a diverse source of support for our events, with their continuous presence in our the events.

a great thank to all

Responsible for the organisation

George Makris

July 2009 ...somewhere in the central Aegean. On a rocky Island drenched in the light of the Greek summer, cooled by the waves of the sea and its great cultural heritage. Skyros...

A group of people traveled to Skyros in July 2009, with their luggage crammed with musical instruments, summer mood, enthusiasm and love for music!

This is how the 1st Seminar–meeting started; based on the sensitivity and the passion of two people ...silently and without too many words; they set clear and simple specifications and a target: our musical tradition of the rebetiko song must survive, must overcome the barriers of isolation, obstacles and difficulties, in order for this genre to meet the future unscathed.

Those who had the idea to start something more Specific about the rebetiko genre united their efforts ...with those who responded and came to Skyros to taste a new experience ...but also with those who attempted to watch from a distance and support the project...

The result can be read today. It's been seven creative and fertile years since the beginning. Seven years that gave participants knowledge, smile, joy. Seven years that joined people with ties of friendship and demonstrated that music is a live dynamic, which builds bridges between different nations, different cultures and narrate the human experience into a universal language.

Rika Vlachou

Stavros Pantelidis, a Smyrna composer in oblivion

Nikos A. Politis

We will speak today about an important musician of the Smyrna School who did not get the chance of becoming well known, although he would have deserved it. Stavros Pandelidis (photo 1) was born in Smyrna 1891 and died in Athens 1956. The family name was Ghiaghjoglou, in greek Ladopoulos. indeed Pandelidis' father, Grigoris Ghiaghjoglou, had moved to Smyrna from Kaisareia, Cappadokia. He married to a Smyrniot girl of Pontic origin and settled in the district of Aghios Tryfon, in a totally greek speaking environment. As a young citizen, Stavros had to change his name, to avoid getting drafted to the army, something common with christians of the Ottoman Empire. So the family gave him the name Pandelidis.

At a young age, he organizes into the high rank musical institution named "Apollon", where he learns mandolin and guitar and, of course, european solfege practice. He contributes to various musical ensembles with plucked instruments, the "estudiantinas" of the time and plays in music halls professionally. He also helped his father who was a cantor in a church, singing at his side. He also contributed to the "philharmonic" band of the St. Demetrius district. From young age he had shown his talent in writing musical pieces (dictee) with a very nice handwriting. He also played oud and cumbus very well. (photo 2) He was friends with Vangelis Papazoglou, the great Smyrniot musician.

In the year 1922 the 31 years old Pandelidis comes, as a refugee of course, to Athens together with his widow sister and her two children. He settles down in the refugee district of Vyron, together with his aged mother and his sister and the children. Few years later, some friends that had settled in the city of Volos convinced him to move there. He opens a small haircut shop, (photo 3) with one of his nephews, a 9 year old boy, as a helper. Two years later he returns to Athens and settles in the refugee district of Ymittos, until his death.

Wherever he happened to be present, Pandelidis would find a way to play some music, with friends or colleagues. He often travelled (it was indeed a voyage) by bus and on foot from Ymittos to Kokkinia, the reknown refugee district of Piraeus, to find his Smyrniot friend Vange-

lis Papazoglou, for an extended get – together of several hours to eat, drink, chat and play together. Often too, he played professionally with other musicians, mainly from Smyrna, in various places of the city. Angeliki Papazoglou speaks of the beer bar “Theofrastos” in Tzitzifies, where she was singing for three consequent summers, also getting the opportunity to meet her future husband Vangelis. Pandelidis played the mandolin there.

In his long and lonely hours in his small house, (photo 4) he was always buzy writing down various melodies, both of his own and of other colleague composers. From the end of the 20s / begin of 30s he tries to join the rest of the composers intensively active in the discography of the Smyrniiko song genre, of course with his own songs. He will succeed to record commercially more than one hundred songs with his name as the composer. (photo 5) They are not much, since Pandelidis was a quiet, low profile man, away from the nets of the recording companies and had not set, as his main goal, to become a prominent in this field, no matter how high the cost would rise. The main bulk of his records comes up in the years between 1930 and 1941. During the occupation times the factory had ceased working and from 1946 on, until 1955, very few recordings are materialised, probably twelve only.

Pandelidis cooperated with many well known musicians of both the Smyrniiko school and that of the Peiraiotiko Rembetiko. He cooperated many times with Vangelis Papazoglou, since they were good friends from their youth. But he also cooperated with Kostas Skarvelis, Vasilis Tsitsanis, Giorgos Mitsakis, Stelios Chrysinis, Manolis Hiotis (photo. 6) and others. He probably also helped musicians not familiar with written music, to write sheets of their musical pieces, mainly for submission to the censorship authority for recording permission. Furthermore, he often tried to sell some songs, for some small extra money. For example, a three songs “package” from the German occupation time, at “white market” price of Drachmae 1,500: “Now that I went broke”, “The corn bread”, “What one has to get through to survive”.

Stavros Pandelidis died in the battle: in the last years of his life he often played, at night, in a small tavern in Vyron district, near the marketplace. The name was “The tavern of the widow”. Some night in January 1956, while playing in this tavern he felt sick, he was transported to a hospital and until early morning he was dead, at 65 years of age. He disappeared quietly and discreetly, exactly as his life had been so far.

“Greek music in Finland” Three sing and ...many dance

Introduction

Vangelis Velentzas works as a teacher of Greek language for children who're living in the Helsinki Metropolitan area. Also teaches Greek as a foreign language to adults Finns (76 years old is his oldest student) who love and are interested for the Greek language and culture participating in courses offered in public adult schools, as they are called.

He is a member of the “Adama” orchestra with basic element of his teaching the verses of Greek songs, translated into Finnish. He uses as key elements music, rhythm and dance with the songs which are connected inextricably with their rhythmic action.

The songs are organized in thematic such as: exile, sea, fire, woman, nostalgia etc. and are taught translated into Greek.

Vangelis is an active member of the urban folk music scene and participates regularly, along with many other friends, in the annual seminar-meeting devoted to rebetiko song, which held every year in July in Skyros island at the Folklore Museum “Manos and Anastasia Faltaitis”, with the technical assistance and support of the cultural Department of the municipality of Skyros.

Vangelis's contribution to the seminar – in addition to his significant music approach as a bouzouki player and his theoretical knowledge – is the recording of music and Greek culture in General, as it was formed over the past decades by Finnish and Greek musicians, scholars, teachers and researchers.

The material that follows is a small part of a very important presentation made by Vangelis Velentzas during the 7th seminar-meeting on the rebetiko in Skyros, July 2015. The extensive presentation with video, live interviews, varied printed material etc. cannot be transferred to a small pamphlet of minutes, as it you hold in your hands. The most important is the contact that creates Vangelis through his multifaceted effort made for the spread of Greek culture. However, we're happy because through Vaggelis effort we're in touch with a friendly people from the North and mutually exchange cultural aspects and enrich our meaning of life. Vangelis thank you...

George Makris

“Greek music in Finland” Three sing and ...many dance

Vangelis Velentzas

Teacher and President of “Greek Association of Finland”

A diachronic and synchronic tour in various ways through which the Greek music communicated in Finland... and the historical path of acquaintance...

If we want to prioritize and to put a framework for the presentation, we ought to keep a framework like the following...

- i. The beginning. Euterpe... the Muse of music and lyric poetry who incited with the divine flame notable people to deal with the Greek culture
- ii. The Radio waves
- iii. Bands, musicians and singers
- iv. Theoretical approaches with articles, theses and books
- v. Concerts, various musical events

i. The beginning.

In 1957, Sophia Loren starred for the film “The child and the Dolphin”. The shooting took place in Hydra and Loren for the needs of the role had to sing in the Greek song “What is this we call love” by Takis Morakis and John Fermanoglou. The song became an international success and for the first time the Greek music and song crossed the Finnish border. Since the road opened the sequel was easier for the songs of international success for the Greek film “never on Sunday” by Jules Dassin and Melina Merkouri.

ii. Radio waves

Great contribution to the promotion of Greek music in Finland has the neoellinistis Professor of the University of Helsinki Jussi Korhonen, (photo 7) who after a business trip in Greece decided to improve his Greek and to deal in greater depth with the promotion of Greek music in Finland. In 1968 he translated into Finnish “Romiosini” by Yannis Ritsos. His great love for the Greek music armed him with courage to organize and

exercise broadcastings and presentations. Important part of presentations covered shows devoted to classical composers of popular music from 1939 to 1960 (Markos Vamvakaris, Yiannis Papaioannou, Vassilis Tsitsanis, etc.) (A handwritten note with a radio broadcast programme formatted with the help of Mikis Theodorakis). (photo 8)

In the late 1960s a young Finnish student, who was studying music and theatre, discovered during an investigation for political injustices worldwide, Mikis Theodorakis, who was then a political prisoner of the Greek junta.

His music and intense political action was enough to become the Greek composer the lighthouse that would light her life.

Arya Sagionmaa, famous singer in the Nordic countries, records the meeting and her collaboration with Mikis Theodorakis in her book "A young woman is revealed. "The meeting with Miki".

The first meeting took place in 1970 during an event that had been organized by the University of Helsinki, with basic performer Aria. This period Mikis Theodorakis was in exile in Paris fighting for freedom against the Greek junta, as President of "the Patriotic Front".

"I got on stage, and not even two minutes later I suddenly saw a two meters figure approaching the stage. He asks the pianist to cede his place, sits at the piano and we sing together, he in Greek, I in Finnish. Then he takes the microphone and announces, me knowing nothing of what he will say, that I will participate in his world tour concerts" recalls the singer full of emotion...

"I was surprised myself when I told her in front of the people 'I will take you with me to the concerts I organize'; I was surprised with the complexion of her voice but also for the fact that she was devoted to an ideology. I understood immediately her great value as a performer of my songs" says Mikis Theodorakis.

The pair in the next years performed in more than 800 concerts throughout the world, from Europe to Argentina, Australia, Canada and North America: "these concerts had sacredness and religiousness. Normally I would have to pay and not get paid for what shocking I lived at that time, "confides the composer".

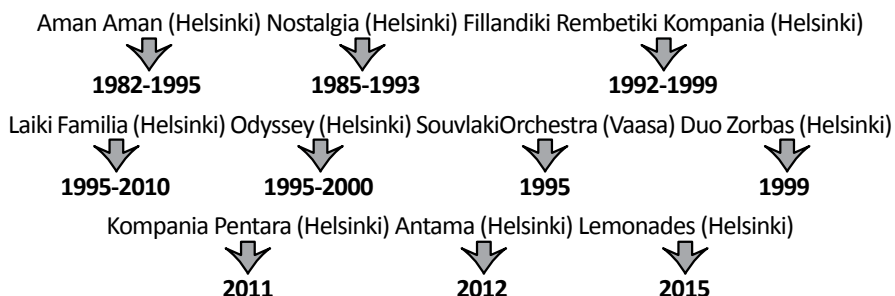
But for Aria this cooperation was not only a top station in her career but also in her life: "I had a terrific career in northern countries, but I think the part with Miki was the best of all, she confesses".

iii Bands, musicians and singers

An important part of promoting Greek Urban Music in Finland have played and still are playing the ensembles created by amateur and professional musicians.

My presentation will briefly mentions the following ensembles and their coefficients:

- * Finnish Rembetiki Kompania
- * Aman Aman, Laiki Familia, Kompania Pentara
- * Nostalgia
- * Odyssey
- * Orchestra Souvlaki
- * Duo Zorbas
- * Antama
- * Lemonades

The musicologist Heimolinna Hero, (photo 9) basic member of the ensembles “Rembetiki Kompania”, “Laiki Familia” and “Kompania Pentara” is a self-taught player of bouzouki. He has recorded 205 songs in four categories:

- * Prewar (1932-39),
- * Songs of the war period (1940-45)
- * After the war (1946-59)
- * During recent years (1960-69)

“I played trumpet and my repertoire was Finnish dance music, jazz and mposanoba, until I heard the sound of bouzouki and I bought one from Athens in 1976. My first contact with the Greek music was in 1975 with the songs of Mikis Theodorakis. The sound of rebetika later charmed my heart. The first three discs from the series “Rembetiki

History” were the first musical treasures of rebetiko which brought in Finland my friend Jussi Korhonen.

“The duo that had originally created with my wife became the Quartet “Aman Aman” (photo 10) in 1982. So, with the Martti Leiwo, later Director of the Finnish Institute at Athens and his wife were playing rebetika, laika and traditional songs depending on the desire of listeners-dancers during the events. The craze for the Greek dances in Finland was widely spread in the 1980s.

G. Papaioannou (1913-72) was our favorite composer and in 1993, 80 years since his birth, we organized the first Festival tribute (in total of about 13 years) to this great composer.

In 1995, we created the orchestra, “Popular Familia”, (photo 11) which became very famous in Finland, and in 2001, at the Savoy Theatre, in a concert in honor of Barba Yianni... (G.Papaioannou) for 88 years after his birth, was invited to play as soloist his son, Antonis Papaioannou.

In 2006 the “Patriarch of rebetiko” Markos Vamvakaris, picks up the baton in the Orchestra’s repertoire for a journey to the roots of rebetiko. Because I wanted to go into the heart of the rebetiko music I documented 205 songs after hundreds of hours of listening.

My notes were left on the shelf and part of this work was presented in 2012 in music event for the rebetiko at the University of Helsinki with the Orchestra “Kompania Pentara” (photo 12)

The “Nostalgia” was founded in 1985 by John Lakopoulo and Kirsti Lakopoulos and disbanded in 1993. Band members were the musicians: Elekrta Curtis-Martin (violin), Istvan Zalay (harpsichord, violin), Tereza Zalay (keyboards), John Lakopoulos (vocals, guitar), Kirsti Lakopoulos (vocals, percussion), Pekka Nylund (bouzouki), Panos Asimakopoulos (guitar), Antero Jakoila (guitar)

The “Nostalgia” recorded 2 discs: 1988 “rakkauden rippuja” and the 1991 “Itku Ihan kurkussa”

The Odyssey was founded in 1995:

Band members were the following musicians: John Lakopoulos (guitar, vocals), Lakopoulos Joosef (toumperleki, second voice), Artturi Lakopoulos (guitar, bass, piano, basokitharo), Anna Baric (violin, mandolin, bouzouki), Sofia Lakopoulou (vocals), Risto Toppola (bouzouki), Ricardo Padilla (percussion), Markku Nikula (mpasokitharo), Kaj Olander

(Ney, saxophone), Sakis Kastranis (bouzouki), Yiannis Hadjicharalambous (toumperleki), Manne Laukkanen (percussion)

Kari O Vannemaa, member of "Finnish rebetiko band" says... (photo 13)

"I play music before my school age. In 1960 naturally followed the pop music, then the Blues and jazz. After that I played flamenco guitar, but something was missing. My neighbor and my 'big brother' the Visa Salojärvi, meteorologist on TV, who was much bigger than me, at some point, grappled with the Greek dances and brought me close for the first time including with Nana Mouskouri and Marinela.

My connection with the Greek music was born in the early 1970s. Then I spent part of my holiday in Rhodes. Haris Alexiou released then the "Twelve folk songs", her first album. In my life the most important musical moment was when the radio-station I was listening to played "Dimitroula mou"!

There was everything to that moment I was looking in music: sound, rhythm, language and the whole sensation. My life changed forever and the songs of Haroulas and Dalaras. Thus, faded at once flamenco and pop.

Got involved at the time with two sisters of the neighborhood in an alley of Rhodes. One of the sisters is currently a known politician and public figure in Greece. In any case, I learned for some reason very fast the Greek language together with music, I opened the meaning of the lyrics.

The end of the 1970s he spent studying and playing classical music and making family. Only in the early 1990s started actively to participate in playing Greek music. "Aman Aman" was the first Kompania and together with other small shapes.

At that time I studied the technique of rebetiko guitar under the guidance of Christos Spoyrdalaki. This ended when Chris told me: "now finally! I do not have anything to teach you because you're already better than me! "Chris is currently one of the most respected and innovative Luthiers in Greece.

Then, the Finnish Rembetiki Kompania was born. But the different musical opinions and maybe the fact that I was a professional musician while other amateur led to my departure from the band he had founded.

My wife had already long been listening to Greek music at home and was normal step that we began to have the two of us. We played for hundreds of nights of the restaurant Zorba and Kimonas Smith eventually called us "Duo Zorbas".

At the end of 1990 we became trio which was along for some years with the bouzouki Sakis Kastranis. Sakis moved with his wife and his job from Finland and then caught my own body as the bouzouki. We have a 2000 Yamaha PSR-2000A sinthi which I have planned approximately 500 pieces and it faithfully accompanies our Duet since then.

There is also a larger Orchestra "Zorba the Greek" with 7-8 musicians. (photo 14) With "Zorbas" we have done several collaborations with the dance group "El Hosseney" Dance and we expand our repertoire with Arabic music.

Primarily, we play contemporary music but also immortal classics. In addition we have a trio with pianist Victoria Vatanskaja that interprets mostly Hadjidakis' music. We also have in our plans a new band with the drummer Nick Vlahos'

...and complements "in 1974, when circulated the Greek song "I love you", enchanted by the music of Kaldara-Pythagora (1972). I felt into first sight love. My life Changed forever with Haroulas and Dalaras songs. This simple but unforgettable song with which Anna Vissi began her career is our confession of love for all those Greek artists who made our life worthy to live. "...When I pain I remember your painted laughter, the sound of the bouzouki and your step and then I love you ..."

The Orchestra "Zorbas", as reported by kari Vannemaa consisted by 7 persons. Core is Kari and Maaria. The trio presents, mostly, music by Manos Hadjidakis.

Members of the Orchestra are:

Kari O Vannemaa, Director of the Orchestra. He plays bouzouki, Oud, flute, electric and acoustic guitar.

Vannemaa Maaria is soloist violinist, singer and the diva of the Orchestra.

Sami O Majamäki who plays harmonium, Vatanskaja Victoria piano
Levo Juha plays bass and Christer Hackman and Murat Ermutlu tarabuka.

The "**Orchestra Souvlaki**". The orchestra consists of: (photo 15)

Matti Jakobsson (bouzouki, writing, Orchestration)

Ilias Missyris (baglama, lute, voice)

Rauli Ruhanainen (guitar)

Edmond Nushi (violin)

Bengt Heikius (clarinet)

Jari Tupala (bass)

Kristian Isaksen (percussion)

The “Orchestra Souvlaki” is an amateur musical group from the city Vaasa in Finland, which plays Greek and Balkan music, approximately 20 years. Founded in 1995 and has in its assets hundreds of appearances during Greek nights held in almost all major cities in Finland, local Finnish-Greek associations of the country, in film festival in Vaasa and in Athens, on the radio and participating in television productions and documentaries. <http://www.netikka.net/souvlaki/>

Most members of the Orchestra, although Finns and non-professional musicians have created together with their love for the Greek Music, traditional dances and culture altogether a wide repertoire of over 500 Greek songs – all written in notes-which includes some Finnish folk songs. The Orchestra is very popular with a fairly wide audience throughout Finland, but also in other countries, including Greece, with appearances in Xylokastro, Loutraki, Kiato, Tolo, Athens and last in Panormo of Crete, often accompanied by the dance group “Meltemia”.

In the past, were participated many other musicians, who dealt with the learning of Greek music and especially the rebetika. During the last five years, ‘Souvlaki’ Orchestra has traveled and has also appeared in Kosovo and in Estonia where was invited, the Passover of 2012, from the city of Pärnu on series together with a similar city Orchestra, the “Rebetes”

Adama or Antama (photo 16)

The Orchestra of “Antama” started as a quartet in April 2012 later became five and six members at the end.

The members were:

Finn Antti Kaski (guitar),

Meri-Sofia Lakopoulos (violin, kementze, vocals)

Vidar Skrede (bouzouki, baglamas)

And the Greeks:

Vasilis Katopodis (bass, vocals),

Evangelos Velentzas (bouzouki, vocals),

Elijah Papailias (bouzouki, lute, song)

Michael Siskakis (Cretan lute, lyre, vocals)

“Adama” have given more than 40 concerts in three years at clubs, social events, concert halls, festivals in Helsinki (Maaailma kylässä, ETNO Espa), in lectures on rebetiko, in parks and streets, in cafes and restaurants in Helsinki and other cities of southern Finland. For personal or

practical reasons some of the members left the Orchestra in the winter of 2015.

In spring 2014 the Orchestra recorded two rebetiko songs in Global Music Company in Helsinki, as a sample of its repertoire (demo).

It has collaborated with members of the orchestra “Nefes” (another multinational orchestra of Helsinki which plays Mediterranean and Oriental music) presenting in November 2014 songs and Music’s that are common in the musical tradition of Greeks and Turks.

Lemonades (photo 17)

Founded in 2015 in Helsinki by five Greek musicians and for the first time all the members of the band have Greek origin. They explore swing, blues, latin rhythms, modern Greek music and rebetiko. The tasty result is “lemonades” for our ears.

The musicians are Elias Papailias (bouzouki), Vasilis Katopodis (bass), Diitris Tzaroychis (guitar), Thanasis Gkotsopoylos (percussion) and Chryssa Panayotopoulos (song)

iv. Theoretical approaches: articles, theses, books.

The following tasks are in brief some of the theoretical approaches about the Greek culture:

1. **Eero Heimonlinna**: “John Papaioannou and recorded songs from the 1937-39”. Article for the recorded songs of g. Papaioannou years 1937-39 in the festive Edition of Finland-Hellenic Association for 40 years, in January 1997, where an attempt is made to outline of musical features of the recorded songs during the first three years (style, lyrics etc)

2. The books of Risto Pekka Pennanen (a musicologist at the University of Tampere) on:

A) The Westernization and modernization of the Greek folk music

In his book presents the history of the musical road Huzam through recordings, as a case study that sheds light on the Westernization of Greek popular music after WWII. Because of the relation between the maqam Rast and scale Maggiore the road Huzam shows off brilliantly this change. In this chapter also detected how Greeks musicians devised new ways to use the roads, which were based on old maqams, rather than leave the old system. In a separate chapter involves analysis of the

historical evolution of the morphology of bouzouki, construction techniques, its sound, social role and symbolism, its usage as well as those of socio-cultural factors and beliefs that are specified its use. Finally, in the chapter were shown tunings, playing techniques and differences in performance between the two types of bouzouki.

B) The 'music policy' of Greece during the dictatorship of General Ioannis Metaxas (1936-1941)

3. Venla Sykäri, in her PhD research "Words as deeds" recommends the delivery of short communication couplets, the mandinades, still sung in a variety of circumstances on the island of Crete. The focus on the economy and communication skill is further discussed in an in-depth analysis of processes and ideals of composition.

4. In his book, "**Kaara Jaakko**" "Jumalaist askeleet-Kreikkalainen tassi", Helsinki 1997 brings the reader into the center of the social system of Greek dance, close to the person who dances. The author has worked as a tutor of Greek, coach dancing groups, a presenter on celebrations for Greece, a traveling lecturer and active member of Greek links for many years. In his book studied two Greek dances with the help of theological analysis. The dances are the tsamikos (male war dance) and the corresponding female in Greek called tsifteteli (belly dance).

5. The **Rauni Vornanen** in her book: "the world of Greek dances from antiquity up today", Helsinki 1998-(OPA! Maailma tanssien Kreikkalaisten antiikist nykypaivaan), inter alia mentions the unbroken chain of tradition:

a) divine harmony-ancient Greek-Byzantine-Ottoman period).

b) Rhythmic action, hands and grips, dances, dances of the city (Hasapikos – zeimpekikos – karsilamas – tsifteteli).

c) Urban songs (Constantinople, rebetiko, smyrneika).

d) Matches of instruments (from the SAZ to bouzouki)

6. **Markus Torssonen** with his productive website <http://koti.mbnet.fi/marato> (e-mail: torssonen@operamail.com) and topics Languages, Greek dances. Statistics: 3 Personal creations, 25 songs lyrics and Songs translations 2360.

7. Timo Puhakka. Timo was a member of the Finnish Rebetiko band. In the festive issue for 50 years of the Finnish-Greek Association he made a review of concerts that have been given by Greek artists in Finland. In addition he published a vocabulary of Greek musical terms and names.

- Zorbaksen aikana tietusti olen tuonut elävä musiikki tukholmasta ja kreikkasta
 1992-93 kretalaiset Sifis Horafakis ja Giorgos Gombakis
 27.10.1994 Kaisaniemessä ohi päivä tukholmasta Dimitris ja kumpanit
 04.12.1995 Hesperian bool rum minun syntarit Grigoris ja orhisteri Saksasta
 28.03.1997 Hesperian Tukholmasta pontolaista musiikki ja tansia
 23.03.2001 Trihordo, Kostas Papadopoulos, Basilis Hristodoulou, Nikos Grapsas, Spiros Liosis kulttuuritalo
 05.11.2002 The Sound of Syros Kulttuuritalolla
 07.11.2002 rav.Pirita Talina The sound of Syros (tuotto Pyhän Simeonin ja naisprofetan kirkkon kunostusta)
 25.10.2003 The sound of Syros, PA:SY:DI Kyprokselta ja Jannis Lakopoulos ja odyseeia Kulttuuritalolla
 27.10.2003 The sound of Syros viking Rosela
 28.10.2003 Riikan Kreikka-yhdistys
 29.10.2003 Reval Hotel Latvia Kreikkan viikkot
 30-31.10.2003 Reval Hotel Olympia Kreikkan viikkot (tuotto Symeonin kirkkon)
 01.11.2003 Shef royal Helsinki
 23.10.2005 The sound of Syros Berghyddan Helsinki
 25.10.2005 Kreikkan yhdistukien liitto Tukhola kansalispäivä juhla
 01.04.2006 The Greeks Berghyddan
 22.09.2006 Loudovikos ja omadiki apodراسi Savoi Helsinki
 25.10.2008 The sound of Syros Ringebyn Tukholma
 26.10.2008 Ruotsin radio ja tv
 27.10.2008 Kreikkan kulttuurikeskus tukholma
 31.10.2008 Berghyddan
 05.12.2009 Trio Kimon, Dimitri Pavlov piano, Mervi Mylyoja viulu, Roland Liiv laulu Berghyddan
 25.03.2010 Trio Kimon konserti rauhankatu Lyseom Klubi tiloihin
 15.05.2010 Drago & Mervi Mylyoja Savoy Theateri (tuotto terhokodin)
 25.06.2010 Trio Kimon Apollon teateri Hermoupolis Syros (tuotto erityis avustus lasten kotihoiton)
 22.10.2010 Kavafis laulu ja runo ilta Helsingin Yliopisto
 23.10.2010 Kavafis ryhmä laulu ja tansi ilta Berghyddan.

v. Concerts, various musical events

A list of Greek musicians and artists who performed in Helsinki

For further information please contact Vangelis Velentza at:
 vangvel@gmail.com

